

L'effimer paradís de Villa Gilly

Un diumenge sortint de missa de deu em vaig topar al mig del carrer amb uns amics suïssos de Barcelona. En vaig tenir gran alegria, perquè Vivien al Grand Lancy, prop de Villa Gilly i per tant podria freqüentar-los sense moure'm del poble. Es tractava d'una família d'artistes, gent de cor, simples, i naturals. El marit era escultor, la dona pintora. Tenien una filleta de poca anys. No feia gaire que havien tornat a Suïssa, solament un mes abans que jo. Ocupaven un petit apartament que formava part d'una casa molt vella on ja havien viscut els pares dels meus amics. L'estatge era modestíssim, interior però amb vistes al camp. Es a dir que des de la cuina, espaiosa, que feia de menjador i de sala d'estar, hom veia prats i arbredes d'un verd engrescador. En unes cambres de dalt, hi vivia el germà de la pintora, amb la seva esposa i un fillet. Charles Collet, l'escultor, s'havia emmullerat amb una Miliou, mentre que Francesc Miliou es casava amb la germana d'en Collet. Ja feia

anys que vivien a Barcelona però ara, fugint de la fam i dels bombardeigs havien tornat temporalment al Grand Lancy on esperaven el final de la guerra.

Els homes parlaven el català, les dones no, encara que entenien la nostra llengua.

Vaig començar de freqüentar-los ~~d'acord de la meua família~~ ~~període~~. El meu costum de fer llargues passejades a través dels camps em procurava lleure adesiara de pujar a casa dels Collets on sempre era ben acollida. Els Collet i els Miliou no eren de la mateixa classe social que les meves sogra i cunyades. Eren artistes paraula sempre pronunciada amb menyspreu per la ^{mare del meu marit} ~~senyora~~ ~~Choffat~~ i els seus germans. ~~Quan~~ ~~un Choffat o un Mallot~~ ^{em:} deia: C'est une espece d'artiste equivalia a dir: és un guillat un desequilibrat, un infeliç, un ésser d'idees i costums lleugers, tara social que el separava irremissiblement del possible tracte amb la família .

Un artista no arribaria mai ni a diplomàtic ni a banquer, ni a ^{director} cap d'una gran empresa industrial i per consegüent no valia la pena de conèixer-lo i menys tractar-lo. Un artista era menys que un obrer, perquè l'obrer, bo i formant part, segons ells, de la classe més ^{humil} ~~baixa~~ de la societat, podia ésser útil a un cert moment, mentre l'artista, llevat de fomentar la seva dèria i la mandra i deixar morir de fam la família, no era bo per a res. Vivia a l'esquena de la classe poderejant, és a dir, de l'honorable burgesia benpensant, estalviadora, ordenada, calculadora... Tot això jo estava cansada d'oïr-ho repetir a la meva sogra i els seus germans. És per aquest motiu que vaig amagar a la família la meva freqüentació amb el Collet-Miliou, que un dia o altre elles havien fatalment de descobrir i, naturalment, censurar. Però jo amb els Collet-Miliou^{lv} m'hi esplaiava. Podia parlar de tot amb el to que m'abellís, ells no tenien l'esperit encartronat i rígid com el de la ^{alta burgesia.} ~~meva família política.~~ † A casa de la meva sogra, aviat vaig plegar de

fer us de la paraula. Em vaig haver de refugiar en un mutisme quasi absolut. No podia parlar més que del temps: fresca, calor, vent o pluja o dels verbs irregulars i defectius de la llengua francesa, tema plaant a una de les meves cunyades, molt versada en gramàtica.

Els familiars de la meva sogra venien adesiara a Villa Gilly: l'oncle ^{Théo,} ~~Hee~~, la tia Valentina, la tia Gaby amb el seu marit, Charles de Werra. Entre moltes altres coses casolanes, econòmiques i socials, es comentava la guerra d'Espanya. ^{Hee} ~~Se~~ parlava lleugerament, en veu baixa i mesurada com qui parla d'una novel·la de moda o d'una peça de teatre estrebada de poc. Si jo, imprudentment, volia introduir-hi algun comentari, em feien callar tot seguit. Semblava exactament com si ells haguessin viscut la guerra i jo l'hagués ^{només} ~~llegida~~ ^{en una versió tendent} ~~en un d'aquells impostors~~ ^{caire} ~~diaris d'esquerra: la premsa roja en deien ells~~. Qualsevol ^{caire} ~~versió~~ que jo pogués donar ^a ~~un~~ fet, era fals, parcial, i deformat. Només ells

posseïen la veritat. Aquesta veritat els la servia la premsa local,
 especialment Le Courrier de Genève publicació catòlica, ~~apostòlica i~~
~~romana~~ que la família ~~Choffat-Mallet~~ llegia com qui llegeix l'Evangelí.

El que "Le Courrier" afirmava ells s'ho empassaven sense possible dis-
 cussió. No precisaven mai: "el diari diu" " el diari porta", sinó "a
 Espanya passa això o allò", "els nacionals o els rojos fan o deixen de
 fer aquesta o aquella altra cosa". El testimoni directe d'algué que
 ha viscut la revolució social al carrer, que ~~havia~~ enderrocar-se edi-
 ficis de deu pisos i contemplat amb horror els autòboms públics re-
 quissats per a traslladar ^{barrejats} ~~els~~ morts i ferits víctimes d'un bombardeig, ^{tot}
^{això} ~~no~~ tenia cap valor comparat amb el que Le Courrier afirmava. ~~Es a dir,~~
~~entre altres coses, que les víctimes de la zona roja eren matèria negli-~~
~~gible. Quants més ^{en} se'n matessin, millor. Un sol nacionalista valia per~~
~~cent republicans, afirmació que en un diari nacionalista o en boca de~~

~~Queipo de Llano hauria semblat lògica, en el diari catòlic d'un país neutral i en boca de pacífics i honorables burgesos suïssos, resultava ridículament absurda.~~

• Però, com penseu que reaccionava jo, correctament asseguda i no menys correctament silenciosa, en aquestes reunions de família? Doncs, com un alumne que assisteix a la lliçó d'història d'un país del qual ha oït parlar vagament i de sobte se li presenta l'ocasió de conèixer-ne els fets i els esdeveniments. "Espanya estava constituïda políticament "en República," "Hom n'havia expulsat els Jesuïtes error que els espanyols "havien de pagar molt car. ~~Els polítics republicans demostraven ésser in-~~ "capaços de ~~governar~~ governar un país, ^{La Península,} els habitants del ~~qual~~ eren igno- "rants, pobres, tradicionalistes i catòlics. ~~Els militars,~~ que junt amb "els falangistes de José Antonio ~~eren els únics que hi veien clar,~~ ^{Alguns homes de seny es} "van aixecar contra la República, anàrquica, comunitzant, separatista. Va "esclatar una guerra civil: els bons es barallaven amb els dolents i grà-

"cies a la Divina Providència, els bons anavem a guanyar la guerra. La
 "cosa ja era joc de poques taules. ~~El Papa mateix, des de Roma, no ama-~~
 "gava la seva simpatia als nacionalistes, ~~els enviava la seva paternal~~
 "benedicció. Cap ciutadà suís de religió catòlica i, igualment, els pro-
 "~~testants~~ cultes ^f, ^{seriosos} i conservadors ^f, no desitjaven la victòria de
 "la República. Quant a la rebel i anàrquica Catalunya que va voler de-
 "fensar a tort ^{la} seva ^{seu} llibertat ^s, barallant-se amb els militars suble-
 "vats en comptes de ^{so} sobetre-s'hi de bon principi, es mereixia totes les
 "malvestats que ara sofria. Tot per culpa dels intel·lectuals catalans,
 "falsos profetes i pèssims guies del poble, entre els quals, naturalment,
 "em trobava jo. Tota la tragèdia catalan era culpa nostra." ~~Els Cheffat-~~
^{El grup} ~~Mallot~~ no ~~no~~ exposaven ^{aquests arguments} (en segona persona del plural sinó en tercera. No
 calia doncs que em defensés perquè ningú no ^{ens} atacava directament.

I aleshores, aquell juny de l'any 1938, quan ja es veia ben clar que la victòria es decantava devers els nacionalistes, tots ens

n'haviém d'alegrar.

Jo m'aprenia la lliçó com una bona alumna. M'hi anava el pa de cada dia i això que les meves cunyades el tallaven tan prim i tan escàs que sempre me'n quedava amb ganes. Era un pa boníssim fet amb excellent farina, ben cuit i apetitós. Llàstima que la gent distingida que no se n'ha vist mai privada, consideri un acte plebeu fer-se'n un bon tip. Per a mi, un tros de pa, després de dos anys de guerra a Barcelona, era una menja suculent. L'acte d'haver de prendre'l d'amagat, aprofitant l'absència de les meves cunyades, m'enfosquia el goig d'assaborir-lo. Tot ~~amb~~ ^{sob jo} ~~això~~ l'assaboria. Me'n tallava una llesca vigilant qualsevol fressa de passes, mentre la meva sogra era al jardí i les meves cunyades a ciutat. No el llescava tan perfectament dret i llis com elles. Ni en sabia prou ni disposava de prou temps. Em calia un bon mos que hom pogués queixalejar. Sospito que els meus furts de pa devien descobrir-se ~~se així com les meves secretes visites als Collet. Un altre~~ ^{+ Aquest i la meua obstinació a no} ~~un altre~~ ^{usar ni mitges ni caprell, servir en, potser d'argument a l'hora} ~~que serviria d'acusació a l'hora de fer-me passar la porta, era el este-~~

~~gòric refus a usar les mitges velles i els capells desmodats que les meves cunyades m'oferien per evitar que m'exhibís amb el cap i les cames nus, costum plebeu i immoral indigne d'una persona que duia el nom Swoffat.~~

Jo m'excusava dient que les meves sortides de casa eren per anar a passejar pels camps deserts o per entrar a l'església, En aquest darrer cas em posava les meves mitges que em llevava tot seguit en tornar a Villa Gilly. Quant a capell, no me'n calia. Per anar a missa usava la mantellineta que havia enquibit en el meu equipatge.

Jo no parlava mai de Catalunya ni de la guerra d'Espanya. No em ficava mai en cap conversa i només feia anar la llengua per a dir bon dia, bona nit, gràcies, perdó. Tenia un empatx de silenci, un desig quasi desesperat de comunicació. Sort de les meves visites ~~d'amagatons~~ als Collet i de les xerrades: fins alguna rialla que esclatava ara i adès entre la colla.

Francesc Miliou era un home obert, rialler, expansiu, i bon vi-
vant. Amb ell s'hi passava bé l'estona.

Esbojarrat de mena, em proposava vbaixar a Ginebra asseguda en el quadre de la seva bicicleta "Com que tot va de baixada hi serem en un moment. Anirem a una taberna bohèmia. Hi trobarem una colla d'aixelabrats d'allò més xirois. Us animareu una mica. Hi oblidareu aquesta reconsagrada atmosfera ^{burguesa} ~~de Villa Gilly~~ i el vostre introbable marit, la guerra civil i totes les vostres cabòries." "No hi aneu pas, aconsellava l'assenyat Charles Collet, baixa com un dimoni. Un dia s'hi matarà". Naturalment jo no acceptava. No per manca de ganes sinó de por d'ensopegar pel camí amb una de les meves cunyades. Llavors si que la sogra i les seves filles haurien trobat un motiu per trencar la paraula que havien donat a monsieur Choffat de mantenir-me i eixoplugar-me mentre ell era fora.

Una tarda a casa els Collet va ve~~n~~ir-hi Jacques Brugger el

qual no feia d'artista sinó d'empleat de banca. Jo el coneixia de Barcelona on en Brugger havia passat set anys fent de comptable en un magatzem de filatures. En Brugger va parlar-me dels d'Ingouville que també havien viscut a Barcelona fins l'esclat de la guerra civil. Jo els havia conegut a casa de la pintora Olga Shakarof i havíem simpatitzat de seguida. Jacques Brugger vivia amb ells en un apartament moblat de la rue du Vieux College. M'assegurava que tindrien molt goig de veure'm perquè servaven un bon record de mi. Un dels contertulians d'Olga Shakarof, en aquella època, era el pintor Grau Sala i Jacques em preguntava si en sabia res. Vaig haver de respondre-li que no tenia cap idea del lloc on vivia Grau Sala encara que probablement era a París. Quant a anar un dia a veure ~~els~~ els d'Ingouville, com Jacques em proposava de moment no gosava comprometre-m'hi encara que m'hauria agradat molt. ^{Els d'Ingouville} ~~Els també~~ eren ^{anglesos} artistes, ^{era} el noi pintava ~~i la mare ja feia alguns anys que vivia~~ ^{irònicament} ~~combinatge~~ amb Jacques Brugger. Aquesta freqüentació era encara més i la mare, ~~havia~~ ^{era} vidua d'un ex combatent anglès de la ^{primera} guerra mundial havia viscut a Londres,

a Paris, a Montevideo, Era una gran senyora i no
~~perillosa que la dels Collet-Miljou casats i emmainadats com Déu mana~~
feia comedia
~~encara que no per l'església catòlica, perquè eren protestants.~~

La meva freqüentació amb els d'Ingouville hauria provocat un escàndol dins la família.

A Villa Gilly jo continuava vivint silenciosament en espera de la carta de monsieur Choffat el qual, a hores d'ara, ja hauria rebut la que en nom meu li havia transmés la seva germana -Recordeu que jo ignorava l'adreça del meu marit i que l'esmentada cunyada, la sabia-. En la meua carta jo li deia que ja era a Ginebra i l'esperava a casa la seva mare. La resposta de Monsieur Choffat no venia i les meves cunyades havien començat un joc estrany que consistia a tirar-me indirectament en cara que jo no pagués despesa a Villa Gilly. Cada vetlla havent sopat i fregat els plats ens ~~aplegavem~~ *acoplavem* al volt d'una taula en el cosidor-saleta d'estar. Cada una de nosaltres es dedicava a una activitat diferent. G. feia punt de mitja N. brodava M. i jo llegiem. Tot de sobte, una d'elles s'adreçava a una altra

germana:

- Ja has pagat la pensió a la mamà?

L'al.ludida responia:

- Encara no. Ho faré demà sens falta.

- Jo ja li vaig pagar ahir completava la tercera.

Jo no deia res perquè no havia pagat ni podia pagar. Els pocs diners que la sogra m'havia lliurat en nom del cònsol suís a Barcelona -el qual els havia rebut de mi- eren els meus escassos estalvis. Aquests estalvis, convertits en francs suïssos, representaven una tan minsa quantitat que no hauria equilibrat el pressupost alimentari de cap família i, en canvi, a mi em servirien per afrontar en principi la catàstrofe que ja presentia.

El que no podia pressentir és que l'esmentada catàstrofe esdevindria tan aviat: en ple estiu, tres o quatre setmanes després de la meua arribada a Villa Gilly. L'excusa per a fer-me fora era que les quatre dones se n'anaven a estivejar i havien de tancar la casa. Jo sabia que la casa no la tancaven mai. Anys i panys que la vella madame Choffat no se'n movia. Era

una magnífica finca voltada de jardí i de bosc amb dotze dormitoris i dues sales i menjador espaiosíssims. Cap de les quatre no treballava fora de casa, vivien de renda. Jo era la muller d'un fill, sabien que venia d'un país assolat per la guerra, afamat i bombardejat, sabien que havia perdut catorze quilos de pes, ignorava on era el meu marit i no sabia on anar. Elles assistien cada dia a missa i a confessar i a combregar i malgrat tot això em van treure de casa abans que jo pogués refer-me de les privacions i dels sofriments morals experimentats durant dos anys de guerra civil i abans que no m'arribés cap nova del meu marit, ni pogués comptar amb la mes lleu esperança del seu retorn.

M'ho van anunciar amb veu baixa, polida i respectuosa. Me n'havia d'anar de Villa Gilly:

- No hi havia cap pressa, afegia generosament la meva sogra.

- Encara us hi podeu quedar alguns dies.

- Quan trobeu un altra lloc, us n'anireu.

Confesso que no sabia on anar. Em sentia aclaparada, quasi em penedia d'haver vingut a Suïssa.

- Veniu a casa, m'oferien els Collet-Miliou. Pero jo sabia que no podia acceptar. No tenien lloc ni possibilitats de mantenir-me mentre jo esperava trobar feina.

Trobar feina! Veus ací el que urgia!